

Overdenking naar aanleiding van Psalm 63 en 1 Samuël 3: 1- 10

Een poosje geleden hoorde ik een verhaaltje over een man, die schipbreuk leed. Hij kwam in het ijskoude water terecht en kon zich drijvende houden met een wrakstuk van de gezonken boot. Hij bad tot God dat God hem zou redden en vertrouwde er met heel zijn wezen op, dat God hem inderdaad hieruit zou helpen.

Na een poosje kwam er een roeiboot langs en de roeier nodigde de schipbreukeling uit in de boot te klimmen en mee te gaan. "Nee" zei de man, "ga maar door, ik vertrouw op God, mijn redding komt wel."

Daarna kwam er een helikopter langs, die bereid was de man uit het water te halen. "Nee, ik vertrouw op God" was opnieuw zijn antwoord.

Ook een onderzeeër stopte in de buurt van de man en was bereid hem aan boord te nemen. "Het hoeft niet, ik vertrouw op God" hield de man stug vol.

Daarna kwam er niemand meer. De man verdronk.

In de hemel sprak hij God aan en zei: "hoe kan dat nu, ik heb tot U gebeden, vertrouwde op U en U hebt me niet geholpen?"

God antwoordde: "hoe kun je zeggen dat ik je niet wilde redden? Ik stuurde een roeiboot, een helikopter en een onderzeeër, maar je ging er niet op in. Ik wilde je wel redden, maar jij wilde niet."

De vraag vanmorgen is of en hoe we iets van God merken en horen in de wereld waarin we leven. Dat is een vraag die ik stel vandaag in een land waar uit een onderzoek van 10 dagen geleden (16 jan) naar voren kwam dat Nederland voor het eerst in haar geschiedenis meer ongelovigen dan gelovigen telt. Iets meer dan 25 procent van de bevolking geeft aan atheïst te zijn, terwijl 17 procent gelooft in het bestaan van God. Het gros, zo'n 60 procent, zit tussen godsgeloof en ongelof in. Die groep is ietsist of agnost. Ietsisten geloven dat er 'iets moet zijn als een hogere macht of kracht'. Agnosten zeggen niet te kunnen weten of er een God dan wel iets als een hogere macht of kracht bestaat.

Het lijkt er sterk op dat in ons land God geen rol meer speelt. Dat gegeven kan van alles bij ons oproepen. We herkennen onszelf erin, we maken ons er druk over of het laat ons onverschillig. Ook zijn er die zich des te meer ervoor inzetten om toch een christelijk geluid te laten klinken.

Ik leg vanmorgen de vraag in ons midden, denkend aan het verhaaltje: wanneer wijzen we iets aan van wat er gebeurt als 'van God' of horen we woorden van God?

O ja, in de kerk klinken er woorden te over. Goedbedoelde woorden, vrome woorden, overbekende woorden. Maar dringt daarin echt de stem van God tot je door?

Als je in de kerk zit te luisteren, pik je dan die dingen eruit waar je wat mee kunt, of laat je je verrassen en je aanspreken ook op dingen die je niet zo leuk of zo makkelijk vindt?

Ik schets onze situatie en stel deze vraag, omdat die voor mij naar boven komen naar aanleiding van de lezing van vandaag uit 1 Samuël 3. Dat begint met de zin: "Er klonken in die tijd zelden woorden van de HEER en er braken geen visioenen door."

Wat 1 Samuël 3 vertelt, is iets van alle tijden. Geloof wordt religie, een vorm waar de inhoud uit wegloupt. Verhalen over God zijn zo bekend dat ze je niets meer zeggen. De scherpe geboden van de HEER slijten af omdat de praktijk nu eenmaal anders is. En kerkmensen sussen zichzelf in slaap met bekende woorden en vertrouwde rituelen.

Wanneer schrikken we nog eens wakker uit ons warme christelijke bedje? Oren open, dat is de boodschap. Maar dat gaat dus niet zomaar. Aan onze kant zit de ingang verstopt.

Dat is aan de orde in 1 Samuël 3. Als je alleen het begin leest, zou je denken: er is geen doorkomen aan. En ook in de nacht schiet het niet erg op met Eli en Samuël.

Drie keer moet God roepen, en drie keer loopt Samuël naar de oude Eli. En dan pas gaat er een lichtje branden bij de uitgebluste priester: wacht, dit zou wel eens de HEER kunnen zijn. Voor ons gevoel is die herhaling een charmant trekje van het verhaal. Maar stel het je eens voor vanuit God: dat Hij drie keer hetzelfde moet zeggen voordat er geluisterd wordt. Als je vader of moeder bent, of leerkracht op school, weet je hoe vermoeiend dat is.

Wat Samuël straks te horen krijgt, is geen vrolijke boodschap. Maar dát er weer een woord komt van de HEER, en dat er nu iemand is die er wel naar luistert, dat is op zich al goed nieuws. Daarin proef je in dit verhaal dat het belangrijk is je te realiseren hoe trouw God is en hoe God eropuit blijft om contact te maken met zijn volk. Ook als het een contact is waarin eerst de blokkades moeten worden opgeruimd

En zo komt het er toch van. Wij vinden het misschien normaal, hoe Samuël reageert, want wij kennen het verhaal. En het kan ook een beetje plichtmatig klinken, zoals de oude Eli het hem had voorgezegd: "Spreek, Heer, uw dienaar luistert." Toch is het niet minder dan een klein wonder, als hier de oren opengaan om Gods boodschap op te vangen. En in één klein detail merk je hoe de jonge Samuël onder de indruk is van de manier waarop God hem dichtbij komt. Uit de voorgezegde tekst van Eli laat hij de naam van de HEER weg; alsof hij het niet durft om zomaar God bij de naam te noemen.

"Spreek, uw dienaar luistert" zegt hij. Hij wil zich wel open stellen, maar weet niet zeker voor wie en of het wel God is.

Je open stellen om iets van God te horen. Dat is de houding van de psalmist in psalm 63. Die zoekt God, ja smacht met zijn ziel. Die wil tot God bidden en God loven. Liggend op zijn bed denkt hij aan God en wakend in de nacht prevelt hij Gods naam en stelt vast dat God altijd zijn hulp is geweest.

Twee verschillende houdingen. De één die God zoekt in de nacht en ook verwacht dat God nabij is. De ander, Samuël, die zich wel wil openstellen, maar niet goed weet wat er van hem verwacht wordt en wat hij hoort.

Naar wie luisteren wij allemaal? En wie geven wij gehoor? Welke stem of stemmen zijn bepalend in ons leven? Als supervisor en docent pastoraat aan het Baptisten Seminarium werk ik ook met psychologische inzichten dat wij mensen meerstemmig zijn en dat het soms noodzakelijk is goed op een rij te krijgen welke stemmen allemaal meeklinken in onze eigen reacties en omgaan met situaties. 'Je hoort het je vader nóg zeggen....' 'de stem van die docent klinkt nóg door....' Maar de diepste vraag is naar je *vocatio*: door wie weet je je geroepen? Welke stem zet je in beweging en wijst je richting? Dat is aan de orde bij Samuël en de vele andere roepingsverhalen die we kennen, uit de bijbel en in de kerkgeschiedenis. Kan dat nog vandaag de dag? Je roeping ontdekken. Luisteren naar God? Wij horen toch geen stem uit de hemel? Vroeger, in de tijd van de bijbel, toen kon je God nog horen (Abraham, Mozes, Paulus). Maar nu? Het zou wel eens fijn zijn als we wat van God zouden horen (bijvoorbeeld waar ons leven heen moet), maar zoals gezegd God lijkt in onze tijd verder weg dan ooit.

En toch wordt er over gesproken en zijn er ook veel mensen zoekend, zoals de psalmist. Hoor bijvoorbeeld dit fragment van een gesprek van een geestelijk verzorger in het ziekenhuis met een jonge patiënte:

'Dat zou ik nou weleens willen', zei een jong meisje tegen me. "Dat God spreekt. Luid en duidelijk iets tegen me zegt." We hadden het over het spreken van God en over Samuël. De kleine Samuël die bij zijn naam werd geroepen. "Ik zou ook wel willen horen hoe de stem van God klinkt. Dat Hij spreekt, tegen mij en dat ik dan hoor, met mijn eigen oren. Welke kant moet ik op met mijn leven? Moet ik doorgaan met deze studie? Word ik gelukkig als ik met mijn vriend trouw? Is er wel een God? En hoort God dan wel?"

Hoe zou u reageren op dit meisje? (zou een aardige casus zijn voor de rubriek pastoraat van Bert en Piet....)

Een protestants geestelijk verzorger in het ziekenhuis, Margriet van der Kooi vroeg dit meisje hoe ze in gebed ging met God. "Hoe bid je, waarvoor bid je?" "Nou gewoon, ik dank God voor de dag en ik bid voor de mensen die ik ken en voor de wereld." "En dan zeg je amen? En wanneer heeft God dan tijd om wat te zeggen?" "Mmm...hoe bedoel je?" "Nou ja, zoals jij het vertelt, klinkt het alsof jij de tijd volpraat." "Mmm... o ja....mmmm ja"

Ze spreken af dat het meisje de komende tijd op een andere manier gaat bidden. Niet alleen maar praten en dan amen zeggen, maar ook een poosje stil zijn. Om te oefenen in het luisteren of in die stilte God misschien iets zegt.

De uitkomst? Het meisje belt later op en vertelt dat er in de stilte op een gegeven moment een liedje in haar hoofd kwam, die haar opa ooit in haar poëzie-album schreef: "die wolken lucht en winden, wijst spoor en loop en baan, zal ook wel wegen vinden, waarlangs jouw voet kan gaan." Voor haar een geruststelling en een groeiende overtuiging dat God met haar meegaat op haar weg.

Met andere woorden: stilte kon wel eens een belangrijk moment zijn in het goed luisteren. Ik hoor het regelmatig terug in gesprekken met studenten en mensen in mijn omgeving: het komt er vaak niet meer van om stil te zijn. De agenda is zo gevuld. Er is zoveel te doen. Er zijn zoveel mensen om naar te luisteren.

De stilte zoeken. Het zou wel eens een aanwijzing in het verhaal van Samuël kunnen zijn die we ter harte kunnen nemen. In de stilte gebeurt er veel en kan er iets van God hoorbaar zijn.

Het doet me denken aan die anekdote over moeder Teresa:

Een journalist interviewt haar over haar werk, en zegt: 'Ik hoorde dat u dagelijks drie maal een uur naar de kerk gaat. Wat doet u daar?' Zij antwoordde: 'Bidden tot God'. Hij vroeg: 'Wat zegt u dan?' Zij zei: 'Niets, ik luister.' De journalist vroeg door: 'En wat zegt Hij dan?' Waarop zij zei: 'Niets, Hij luistert'.

Mooi om over na te denken. Kent u ook deze uitspraak?

'De één zei niks, de ander zei niks en zo kwamen ze van het één op het ander'.¹

Juist in de stilte en het daarin luisteren komen zaken in hun ware gedaante aan de orde.

Het komt zo mooi naar voren in het gedicht van Judith Herzberg:

Mijn vader had een lang uur zitten zwijgen bij mijn bed.

Toen hij zijn hoed had opgezet, zei ik,

"Nou", dit gesprek is makkelijk te resumeren."

“Nee”, zei hij, “nee, toch niet, je moet het maar eens proberen.”

In de stilte gebeurt veel. Wie daarin luistert kan tot ontdekkingen komen. Zie het verhaal van Samuël. In de stilte van de nacht weet hij zich geroepen. En gaf respons. In de stilte kun je openstaan voor de stem van God en met open ogen en oren door de wereld te gaan om Gods tekens te verstaan.

In 1 Samuël lezen we dat God sprak in een tijd dat er weinig mensen wilden luisteren. En nu? Spreekt God nu nog steeds? In elk geval niet met een stem of briefje uit de hemel. Maar iets van God is te ontdekken en te horen als we lezen in de bijbel, als we zingen, een gedicht lezen, lopen in de natuur, in rituelen, kunst, een ontmoeting en een gesprek met een ander, in de stilte van de nacht. Wie goed luistert, hoort méér. Dietrich Bonhoeffer gaf aan dat de eerste dienst, die in de gemeenschap de een aan de ander moet bewijzen, daarin bestaat, dat hij naar de ander luistert. Hij noemt luisteren een grotere dienst dan praten. Veel mensen zoeken naar een oor, dat naar hen luistert, en ze vinden dat niet onder christenen, omdat deze ook daar praten, waar ze zouden moeten luisteren. Wie echter niet meer naar zijn broeder kan luisteren, zal al gauw ook niet meer naar God luisteren, maar hij zal ook tegenover God altijd alleen maar praten. Daar begint de dood van het christelijk leven, en tenslotte blijft alleen nog maar het geestelijk geklets over, de domineesachtige minzaamheid, die stikt in vrome woorden. Wie niet lang en geduldig kan luisteren, zal altijd langs de anderen heen praten en het tenslotte zelf niet eens meer merken. Wie mocht menen dat zijn tijd te kostbaar is om hem met luisteren te verdoen, zal nooit werkelijk tijd hebben voor God en voor de broeder, maar altijd alleen maar voor zichzelf, voor zijn eigen woorden en zijn eigen plannen.’

Luisteren is dus geen middel om een bepaald doel te bereiken, maar het doel op zich. Graag moedig ik u aan luisterend door het leven te gaan. Ofwel vol verwachting zoekend zoals de psalmist, ofwel aarzelend zoals Samuël, maar met de openheid van ‘spreek, want ik luister’. Dan is er in de stilte veel te horen!

Luister maar naar de cantorij:

In de stilte gaat weer open wat zo lang gesloten was.
Ogen zien wat was verborgen. Angst houdt dat niet langer vast.

In de stilte geef je leven als de ander luisteren wil.
Leven, dat je door kunt geven aan wie het maar horen wil.

In de stilte krijg je liefde als je anderen binnen laat, als je al je zorgen even in jezelf bezinken laat.

In de stilte, als je handen net als bloemen open gaan kun je als je heel goed luistert weer het woord van God verstaan.

Amen.

Wout Huizing